

i kvalitetu Stojkovićeve varijante uzela kao gotovu činjenicu da bi izrekla tvrdnju koja se tiče života usmene balade u tekstu **O našim narodnim baladama**: »Daleko posle Vuka, takoreći u naše doba, Geze-man je bio svedok, slušajući jednog vrsnog pevača sazliju, da se balada o pogibiji braće Morića, duga oko 160 stihova, peva uz muzičku pratnju finog žičanog instrumenta i da je peva muškarac...« (16). Gesemann je, međutim, slušao jednog kafanskog pevača koji je svoj repertoar upotpunio baladom o Morićima da bi udovoljio određenom sloju sarajevske kafanske publike. On je daleko od »vrsnog pevača« kada je riječ o tradiciji pjevanja Morića, sa sačuvanog Gesemannovog snimka vidi se da je to jedna posve skromna i nerazvijena varijanta, ali nije potrebno imati Gesemannov snimak da bi se znalo da on nije slušao »jednog vrsnog pevača sazliju«, jer ovaj zaslužni njemački slavist izričito navodi — odmah ispred mjesta koje i autorica citira — da se Stojković pratio violinom: »... Njega slušati, kako on te stare pesme peva i svira, najbolje kad je sâm, samo sa svojom violinom, to je nezaboravna radost...« (**O bosanskim sevdalinkama**, »Prosveta«, 21/1937, 10/12, str. 687. Podvukao M. M.).

Inače je u knjizi vidljivo da autorica uglavnom dobro poznaje građu o kojoj piše. To osobito važi za epohalni zbornik naših narodnih pjesama poznat kao **Erlangenski rukopis**, za čije se tumačenje autorica može smatrati jednim od najpozvanijih stručnjaka u sadašnjem trenutku. (Autorica, međutim, griješi kada u tekstu **Fragmenti o Erlangenskom rukopisu** — str. 239 i 261 — tvrdi da je Gesemann »delikatno« i »iz obzira« izostavio neke lascivne stihove, jer je to priređivač rukopisa učinio na zahtjev redakcionog odbora ondašnje Srpske Kraljevske Akademije u Beogradu, u čijoj se ediciji rukopis pojavio, kao što je to izričito naveo objavljujući samo godinu dana kasnije sporne stihove u odjeljku **Nachträge zum Text der Erlanger Handschrift** knjige **Studien**

zur südslavischen Vokseplk, Reichenberg 1926).

Vidljivo je također iscrpno poznavanje pjesama iz Karadžićevih zbirki, osobito korpusa koji sačinjavaju pjesme »na međi«, kako ih je Karadžić označavao, tj. balade i romance. Prostorom prelaznih vrsta ili graničnih oblika, kako se balade i romance također nazivaju, autorica se inače najsigurnije kreće. Knjige i izbori koje je do sada objavila kvalificiraju je kao jednog od vrsnijih poznavalaca ovih pjesničkih vrsta u nas. Autorica je u najnovijem izboru (**Antologija narodnih balada**, Beograd, 1978) načinila prodor i na prostor slovenačkog i makedonskog jezičnog područja, a još potpunijem uvidu na srpsko-hrvatsko-muslimansko-crnogorskom jezičnom području trebalo bi da prethodi bliže upoznavanje sa kajkavskom i čakavskom građom, koja je i u najnovijim zapisima vrlo bogata.

Najzad, kada se svedu svi domaćaji i iznesene slabosti ove knjige, može se ustanoviti da je ona većim dijelom udovoljila onom idealu kojem je autorica težila posudivši za naslov jednu zaboravljenu sintagmu čiji je tvorac pjesnik Laza Kostić — **živi palimpsesti** — kojemu se autorica izravno odužila nadahnutim tekstom o pjesnikovu bavljenju baladom o smrću rastavljenim ljubavnicima (**Smrt Omera i Merime** — »omiljenica« Laze Kostića).

Munib Maglajlić

Josip Kekez, **Bugaršćice, starinske hrvatske narodne pjesme**, Čakavski sabor, Split 1978, 272 str.

Literatura o bugaršćicama nije siromašna, no o tom »jedinstvenom hrvatskom usmenom obliku« (J. Kekez) manje je objavljivano na području same Hrvatske, negoli drugdje.

Bugaršćice postaju elitni folkloristički problem još u vrijeme Miklošića (Beč, 1870) te Bogišića, čije izdanje (Beograd, 1878) sadržava i

sedamdeset i šest tekstova bugarsčica.

Kekezova antologija je u svojem predgovornom dijelu monografskog karaktera. Mislim da ne postoji niti jedan važan problem vezan uz bugarsčice a da ga Kekez jasnom argumentacijom nije pokušao riješiti.

Počnimo od naslova: Kekez odabire termin bugarsčice, a ne preuzima Bogišićev štokavski termin bugarštice, čija je uporaba do danas redovitija. S punim se opravdanjem vraća tom starom terminu (spominje ga u XVI. stoljeću naš prvi »zapisivač« bugarsčica Petar Hektorović) čija uporaba ne narušava štokavsku jezičnu zakonitost, kako je to smatrao Bogišić. Josip Kekez poštuje također činjenicu da većina poznatih bugarsčica potiče iz primorskog područja, pa i to opravdava termin bugarsčica. Autor antologije također demistificira onu široko poznatu dilemu etimologije naziva bugarsčice (da li tumačiti naziv bugarskim imenom, izvesti iz latinskog carmen vulgare, ili je naziv u vezi s glagolom bugariti). Kekez razložno smatra da je dilema o podrijetlu suvišna ako se poštuje građa, kazivači, te naziv bugariti poznat samo u narodu u kojem su bugarsčice i zapisane. Natuknicu takvu rješenju dao je Daničić. Zanimljivo je da zapisi bugarsčica dolaze i pronalaze se samo na zapadnom dijelu Balkana.

Bugarsčica je malo, točnije, malo ih je sačuvano. Kekez je svjestan tog manjkavog inventara, ali ipak nastoji pratiti bugarsčice u dinamičkom procesu. S tog gledišta predložiti će i novu klasifikaciju građe. Te starinske pjesme dugog stiha dijeli tako na I. tipične, II. s infiltracijom epskog, III. lirsko-epske, IV. mjesne: peraške i druge. To je po riječima autora tek uvjetna klasifikacija, ali mislim da je vrlo prihvatljiva.

U odlomku B. Klasifikacija i odgovor na pitanje što je zapravo bugarsčica, Kekez naglašava da je bugarsčica lirski pjesma »jer njena tehnika kazivanja nije epska nego lirski« (str. 20). Izabrana građa, ka-

ko nam je Kekez prezentira, pokazuje da su se bugarsčice tijekom stoljeća i stilski i tematski mijenjale. Bitna odlika zajedništva međutim ostaje: radnja bugarsčice formirana je na baladni način — postoji zamišljeni red, ravnoteža grupe koju u određenom trenutku remeti »individualno prirodno zlo u čovjeku« (J. Kekez).

O karakterističnoj formi bugarsčice obilno se raspravlja na str. 22.

Autor je vrlo studiozno priredio četvrto poglavlje: Tragovi bugarsčice u pisanoj književnosti. Otkriva nam i ovaj mali paradoks: »U rasponu od početka pismenosti pa do osamnaestog stoljeća hrvatska se pisana književnost više prožimala s poetikom epske i lirске usmene pjesme negoli s poetikom bugarsčice, ali je u tom vremenskom rasponu bugarsčica najčešće bilježen oblik usmene poezije« (str. 56).

Kekezova antologija sadržava 49 zapisa bugarsčica, od onih odavna poznatih i cijenjenih do fragmentarnih ali zanimljivih nalaza. Posebno su zanimljivi komentari građe: informativni i razumljivi onima koji traže poduku, ali i dovoljno iscrpni. Ima tu podataka o seobi građe iz arhiva u arhiv a nađe se i podatak o signaturi pojedine pjesme.

Uz bibliografiju o bugarsčicama antologija je dopunjena rječnikom manje uobičajenih riječi, kazalom pjesama prema početnom stihu te fotokopijom izabranih stranica rukopisne građe.

Kekezov prislan način izražavanja ponudit će ovu antologiju i onima koji su je namjeravali tek površno otvoriti.

Nives Ritig-Beljak

Vuk Stefanović Karadžić, Crven ban. Erotske narodne pesme, Izabrao i priredio **Blagoje Jastrebić**, Prosveta, Beograd 1979, 164 str.

Antologije narodnog pesništva, bez obzira na svoje domete i pretenzije priređivača, odavno već ne izazivaju